

ks. Mariusz Wójtowicz

<https://orcid.org/0000-0003-0409-8781>

..... Męskość wobec zagrożeń ponowoczesności

W ostatnich kilkudziesięciu latach widać rosnącą dysproporcję w przełożeniu akcentów z systemu społecznego, w którym uwzględnia się partnerskie relacje między kobietą i mężczyzną, do modelu preferującego rozwiązanie sprzyjające jedynie kobietom w imię walki z patriarchalizmem przestarzałej kultury Zachodu¹. Jest to zapewne efekt działań wszelkich ruchów feministycznych połączony z chęcią wynagrodzenia kobietom wielu zaniedbań wobec nich na wcześniejszych etapach rozwoju cywilizacyjnego. W obrębie Kościoła powstała nawet teologia feministyczna, która zaowocowała wieloma publikacjami. W jednej z nich znajdujemy stwierdzenie, że „w sferze religijnej to kobieta jest płcią silniejszą”². Niestety jednocześnie zaniechano ukazywania roli mężczyzny, być może uznając, że jest ona w jakiś naturalny sposób dobrze rozumiana przez wszystkich³. Jak się jednak okazuje, tak nie jest. Podjęcie analizy problematyki kryzysu męskości w ponowoczesności jest w tym przypadku bardzo istotne. Nierzadko przytacza się kanony męskości skoncentrowane na wybranym wycinku rzeczywistości społecznej. Są to na przykład wzory przedstawiania mężczyzn w prasie, reklamie, filmach lub serialach, sposoby

.....
1 Por. R. Scruton, *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*, Kraków 2009, s. 305–306.

2 M. Guzewicz, *Jezus wzorem i źródłem mocy dla mężczyzny*, Kraków 2015, s. 13. Dla przykładu autor przytacza inne pozycje: P. Evdokimov, *Kobieta i zbawienie świata*, Poznań 1991; E. Adamiak, *Milcząca obecność. O roli kobiety w Kościele*, Warszawa 1999; G. Karssen, *A imię jej kobieta*, Warszawa 1986.

3 Por. M. Guzewicz, *Jezus wzorem i źródłem mocy dla mężczyzny*, s. 13.

definiowania męskości w społecznościach LGBT czy *gender*. Mężczyzna staje przed bardzo sensownymi pytaniami: Kim jestem? Jakie jest moje zadanie?

Ponowoczesność

Kryzys męczyzny, który niewątpliwie nastąpił w wyniku przemian obyczajowych i związanych z tym brakiem jednoznacznych wzorów wypełniania ról płciowych, może mieć wpływ na dalszy rozwój kulturowo pojmowanej męskości. Pokłosie zmian wywołanych rewolucją obyczajową jest widoczne. Zauważa się także tendencję wzrostową męskich dylematów i to na różnych płaszczyznach. Tradycyjny wzorzec męskości został podważony, co przyczyniło się do większej niezależności kobiet i uwolnienia ich spod patriarchalnej dominacji generowanej przez przestarzałe wzorce cywilizacji Zachodu. Zarzuca się jej niedowartościowanie kobiecej tożsamości, a jedynie pogłębianie tradycyjnych modeli, w których męskie poczucie komfortu winno być ważniejsze niż egzystencjalne poniżenia kobiet w strukturach życia społecznego i politycznego.

Czasy współczesne skłaniają do stawiania wielu dramatycznych, a zarazem paradoksalnych diagnoz. Mówi się o kryzysie rodziny, autorytetu, nauki, religii czy wreszcie cywilizacji. Do tej listy można również dodać omawiany w tym artykule kryzys męczyzny, a właściwie jego społecznej roli⁴. Współcześnie można zauważyć, że cała kultura, w której żyje człowiek, opiera się na żądzy konsumpcji i posiadania, a prawa rynkowe często przenikają do praw relacji między ludźmi⁵. Zatem ta rzeczywistość, która została ukształtowana po drugiej połowie XX wieku – tego po epoce modernizmu i nowoczesności⁶, a nazywana *ponowoczesnością*, okazuje się zagrożeniem dla miłości. Promuje ona jednocześnie konsumeryzm, hedonizm, globalizację, egotyzm, narcyzm. To sprawia, że człowiek staje się samotny, a metodą na pokonanie bólu samotności może być na przykład ucieczka od siebie samego w stronę świata narkomanii czy innego uzależnienia⁷. Papież Franciszek w *Przemówieniu*

4 Por. P. Mazur, *Mężczyzna – jakiej płci?*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 40.

5 Por. B. Barbaro, *O sztuce życia i miłości*, w: *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, red. B. Szwarz, Warszawa 2020, s. 280.

6 Por. M. Dziewiecki, *Ponowoczesność – Człowiek – Wychowanie. Jak wychowywać człowieka postmodernistycznego?*, https://opoka.org.pl/biblioteka/1/1D/ponowoczesnosc_wychowanie.html (20.11.2020).

7 Por. B. Stępień, A. Szymański, *Rozmowy męsko-męskie. Czyli jak odnaleźć w sobie prawdziwego mężczyznę*, Gliwice 2017, s. 58.

do członków Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II, pochylając się nad przyczynami kryzysu współczesnej rodziny, wymienił cechy charakterystyczne dla ponowoczesności. Są nimi: utrwalanie się kultury wychwalającej narcystyczny indywidualizm, koncepcja wolności oderwanej od odpowiedzialności, obojętność na wspólne dobro, narzucające się ideologie, wzrost ubóstwa, wzrost technologii i związane z nią praktyki uderzające w ludzką godność⁸.

Ponowoczesność ma również swoje dobre oblicza, jak choćby otwartość wobec inności, zaciekawienie różnorodnością czy dopuszczenie wielu stylów życia⁹. Ale liczni, żyjąc w ponowoczesności, nie chcą się zgodzić na nihilizm czy relatywizm etyczny. Sprzeciw wobec postmoderny sprzyja integrowaniu się środowisk konserwatywnych w coraz bardziej skonsolidowane struktury działań społecznych i intelektualnych, będących wyrazem niezgody na zmiany. I w ten sposób dochodzi do polaryzacji stanowisk – a więc: albo skrajny feminizm atakujący mężczyznę, albo patriarchy, który lekceważy kobietę. I powstaje pytanie, czy możliwe jest wyjście z tych dwóch „baniek”, a mianowicie wojującego feminizmu i bezwzględnego patriarchy na rzecz wzajemnego rozumienia, które nie byłoby ani patriarchy, ani antymęskim feminizmem?

Ponadto w *ponowoczesność* wpisana jest między innymi tymczasowość, nastawienie na przyjemność. Wizja męskości, jaką narzuca współczesny świat, utrudnia sterowanie zdolnością panowania nad popędami, a nawet zakłada, że liczy się przyjemna chwila¹⁰. Mężczyźni nieradzący sobie z zaspokojeniem potrzeb jednej kobiety zaczęli popadać w kompleks „erotycznego Don Juana”, który związany jest z obsesyjnym poszukiwaniem przygód seksualnych. Powszechny stał się także syndrom Piotrusia Pana, czyli strach przed dorosłością i odpowiedzialnością¹¹. Do tego dochodzą jeszcze media społecznościowe, które opierają się na narcystycznej prezentacji, przyjemności i tymczasowości. W tej oto rzeczywistości żyje mężczyzna, który musi odkryć na nowo swoją tożsamość.

8 Por. Franciszek, *Piękno chrześcijańskiej rodziny. Przemówienie do członków Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II, 27 października 2016 r.*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2016 nr 11, s. 34.

9 Por. B. Barbaro, *O sztuce życia i miłości*, w: *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, s. 281.

10 Por. W. Póltawska, *Eros et Iuventus!*, Częstochowa 2009, s. 33–34.

11 Por. M. Matlak, *Kryzys męskości na przykładach wybranych postaci prezentowanych w polskich mediach*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne” (2011) nr 2, s. 73.

Zanim przejdziemy do rozważań na temat zagrożeń *ponowoczesności*, którym czoła stawić musi współczesny mężczyzna, przeanalizujmy fakty z jego życia. W psychologii przez dwadzieścia lat, tj. od lat 70. po 90. XX wieku, skupiano się na pomaganiu kobietom. Zauważono jednak, że w tym procesie czegoś brakuje. Otóż stwierdzono, że mężczyźni również często „utykają” w pułapkach, jakie sami na siebie zastawiają. Sam fakt, że byli „na szczycie” pod względem kariery zawodowej, zarobków oraz wielu innych zewnętrznych oznak władzy, niekoniecznie czynił z nich zwycięzców w każdej sferze. Dlatego zaczęto uważniej się im przyglądać. W wyniku tych obserwacji opracowano wnioski, które wykazały, że przez cały wiek XX i początek wieku XXI mężczyźni zmagali się z własnymi problemami. Oto tylko kilka faktów z życia współczesnych mężczyzn:

1. Przeciętnie żyją sześć lat krócej niż kobiety, a ich śmiertelność jest wyższa w każdej kategorii wiekowej „od kołyski po grób”.
2. Nagminnie nie sprawdzają się w bliskich związkach (wystarczą dwa wskaźniki: ponad 40 procent małżeństw się rozpada, a w czterech przypadkach na pięć rozwód inicjuje kobieta).
3. Odpowiedzialni są za ponad 90 procent przestępstw i stanowią zarazem 70 procent ofiar.
4. W szkołach około 90 procent dzieci sprawiających problemy wychowawcze to chłopcy, którzy stanowią także ponad 85 procent uczniów mających kłopoty z nauką.
5. Młodzi mężczyźni (w wieku 15–25 lat) są trzykrotnie bardziej narażeni na śmierć niż młode kobiety, przy czym mowa tu o sytuacjach, których można uniknąć – przede wszystkim o wypadkach drogowych z udziałem kierowców i motocyklistów.
6. Stanowią 80 procent bezdomnych.
7. 90 procent skazanych, odsiadujących wyroki w więzieniach, to mężczyźni.
8. Główna przyczyna śmierci mężczyzn w wieku od 15 do 44 lat to samobójstwo¹².

Mężczyźni „zwyciężają” również w takich kategoriach, jak: problemy ze zdrowiem psychicznym i fizycznym, wysoka śmiertelność, samobójstwa, wypadki i uzależnienia, przemoc wobec żon, wykorzystywanie seksualne dzieci, moralne bankructwo w biznesie i polityce. Największy czynnik ryzyka stanowi

12 Por. S. Biddulph, *Męskość. Nowe spojrzenie*, Poznań 2020, s. 19.

sam fakt, że jest się mężczyzną¹³. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na jeszcze inny problem. Otóż współcześni mężczyźni borykają się z wyzwoleniem z sytuacji, którą Steve Biddulph, światowej sławy psycholog, nazwała „więzieniem”. Ich „wrogami – więzieniami”, z których mężczyźni próbują się wydostać, są:

- samotność wynikająca z nadmiernej niezależności;
- nałogowa potrzeba rywalizacji związana z koniecznością prezentowania swojej siły i zasobów;
- permanentna nieśmiałość uczuciowa, będącą wynikiem tłumienia emocji jako sfery typowo kobiecej¹⁴.

Przełamanie tych barier utrudnione jest dodatkowo przez przekonanie, że wymagania kobiet wobec mężczyzn stały się zbyt wygórowane lub niejasne. Kobiety coraz częściej stają się niezależne i samowystarczalne. Wolą nie angażować się w stałe związki z partnerami, którzy nie spełniają ich oczekiwań. Wydaje się z kolei, że mężczyźni potrzebują czyjejś troski i opieki, a nie mogą sprostać wymaganiom, które stawia im współczesny rynek matrymonialny, często pozostają w rodzinnych domach, co powoduje ich jeszcze większą dyskwalifikację w tym sektorze¹⁵.

Niektóre współczesne koncepcje i problemy zagrażające męskości

Po przeanalizowaniu faktów i przytoczeniu wyników obserwacji życia duchowego oraz psychicznego mężczyzn przejdźmy do zjawisk wprost zagrażających wizji i tożsamości męskiej oraz jej prawidłowego pojmowania. Oto niektóre z nich, najbardziej zauważalne i niebezpieczne w obecnym czasie: ideologia *gender*, brak tożsamości w związku z brakiem więzi z ojcem w dzieciństwie, pornografia i erotyzacja oraz mentalność antykoncepcyjna.

Ideologia *gender* (od angielskiego słowa *gender* – *rodzaj*) to wielowymiarowe zjawisko kształtowane w kontekście wielu społeczno-kulturowych wydarzeń XX wieku. Ideologia wywodząca się z ruchów walczących z dyskryminacją kobiet – o równe dla nich prawa wyborcze, o możliwość nauki, o porównywalną

13 Por. S. Biddulph, *Męskość. Nowe spojrzenie*, s. 18–19.

14 Por. S. Biddulph, *Męskość. Nowe spojrzenie*, s. 28–29.

15 Por. M. Matlak, *Kryzys męskości na przykładach...*, s. 65.

plącę na równorzędnych stanowiskach – na przestrzeni wielu lat zmieniała zasadniczo swoje oblicze¹⁶. W coraz agresywniej propagowanych formach oddziaływania ujawnia się dziś fakt, że w tej ideologii tkwi istotny błąd antropologiczny – zaprzeczanie naturze człowieka, jego godności, istocie kobiecości i męskości oraz istocie rodziny¹⁷. Ideolodzy gender twierdzą, że płć ma charakter kulturowy, stąd też podlega ona zmianie (albo wielu zmianom) w przebiegu życia. Dlatego też nie można wspierać już związku małżeńskiego jako kobiety i mężczyzny, a rodzina jest już „reliktem przeszłości”. Ideolodzy twierdzą także, że młode pokolenie może i powinno wzrastać w „różnorodnych rodzinach”, a każdy człowiek ma prawa seksualne, czyli reprodukcyjne, które powinny być zabezpieczone przez prawa międzynarodowe¹⁸. W forsowanej dziś ideologii *gender* nie jest już ważne to, co czytamy w opisie stworzenia: „Stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1, 27). Teraz uważa się, że mężczyzna i kobieta jako rzeczywistość stworzenia, jako natura osoby ludzkiej, już nie istnieją¹⁹. Dochodzi do zakwestionowania mężczyzny i kobiety w ich wynikającej ze stworzenia konieczności postaci osoby ludzkiej, które nawzajem się dopełniają²⁰. Z tą marksistowską koncepcją wojny płci, zaszczerpioną przez radykalne feministki, zmierzyć się musi współczesny mężczyzna²¹. Według tej opinii mężczyźni prowadzą samczą wojnę przeciwko kobietom, oczekując od kobiet wiele, w zamian nie dając żadnego wynagrodzenia, pomocy lub „choćby odrobiny uwagi”²². Herbert Marcuse (1898–1979), autor książki *Eros i cywilizacja* proponował zacieranie ról ojca i matki²³, które stopniowo miało prowadzić do zniewieścienia mężczyzn. Takie podejście możemy znaleźć w pakiecie programowym *gender* już w okresie edukacji szkolnej w ramach seksualizacji dzieci i młodzieży w formie zajęć obowiązkowych²⁴.

16 Por. *Gender. Cywilizacja śmierci*, KROS–PRO, Warszawa 2013, s. 4.

17 Por. Benedykt XVI, *Kto broni Boga, ten broni człowieka. Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z kardynałami, pracownikami Kurii Rzymskiej i Gubernatoriatu, dnia 21 grudnia 2012 r.*, w: *Dyktatura gender*, red. L. Sosnowski, Kraków 2014, s. 76–77.

18 Por. *Gender. Cywilizacja śmierci*, s. 4.

19 Por. Benedykt XVI, *Kto broni Boga, ten broni człowieka...*, s. 76.

20 Por. Benedykt XVI, *Kto broni Boga, ten broni człowieka...*, s. 76.

21 Por. M. Nykiel, *Pułapka gender. Karły kontra Orły. Wojna cywilizacji*, Kraków 2014, s. 138.

22 M. Nykiel, *Pułapka gender...*, s. 140.

23 Por. M. Nykiel, *Pułapka gender...*, s. 81.

24 Por. G. Kuby, *Dzieci jako eksperyment seksualny*, w: *Dyktatura gender*, s. 29.

Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* zwrócił uwagę, że miejsce oraz zadanie ojca w rodzinie i dla rodziny mają wagę jedyną i niezastąpioną, a nieobecność ojca powoduje zachwianie równowagi psychicznej i moralnej oraz znaczne trudności w stosunkach rodzinnych²⁵. Również papież Franciszek, zwracając się bezpośrednio do ojców, kładzie nacisk na to, aby towarzyszyli oni swoim dzieciom: „Proszę dla Was o łaskę, byście zawsze byli blisko waszych dzieci, pozwalając im wzrastać, ale będąc blisko, blisko! One was potrzebują, waszej obecności, waszej bliskości, waszej miłości”²⁶. W innym miejscu papież Franciszek, dotykając tej kwestii, mówił o „traceniu czasu” dla swoich dzieci²⁷. Nie ulega wątpliwości, że kryzys współczesnej rodziny często spowodowany jest brakiem w niej ojca. Dzisiaj rzadko ojciec jest tym, który swojemu dziecku pokazuje miłość²⁸. Warto także zwrócić uwagę na pewną zależność, którą omawia Wanda Półtawska: „ojcostwo potwierdza się przez dziecko, nie tylko ojciec ma przyjąć dziecko, ale i dziecko ma przyjąć ojca, ma uznać ojca”²⁹. Otóż z tego stwierdzenia nasuwa się pytanie, jak dziecko traktuje swojego ojca. Jest to bowiem relacja wymienna. Tymczasem rola taty – jak wspominają sami ojcowie – we współczesnym świecie i zasługiwanie sobie na autorytet swoich dzieci jest trudna, na co wskazują poniższe badania.

Otóż w maju i czerwcu 2007 roku Inicjatywa *Tato.Net*, pod kierunkiem Kazimierza Koraba przeprowadziła badania socjologiczne na temat „Mężczyźni o swoich rolach męża i ojca”. Ankieterzy przebadali 125 mężczyzn z Milejowa, Kraśnika i Lublina w wieku 25–55 lat. Te działania pozwoliły na zidentyfikowanie najważniejszych tendencji i problemów pojawiających się w życiu ojców. Ponad połowa badanych stwierdziła, że obecnie pełnienie obowiązków ojca jest trudniejsze niż kiedyś. Statystyczny współczesny mężczyzna zawiera związek małżeński później niż jego ojciec, a tłumaczy to przede wszystkim względami finansowymi. Wierzy, że podstawami życia rodzinnego są miłość i partnerstwo. Ponad dwie trzecie badanych uważa, że ich znajomi oraz oni sami mają zbyt mało dzieci. Na obraz dobrego ojca wyłaniającego się z badań

25 Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Familiaris consortio*, nr 25.

26 Franciszek, *Św. Józef i jego misja opiekuna*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2014 nr 3–4, s. 49.

27 Por. Franciszek, *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życia. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny, 25 października 2013 r.*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2013 nr 12, s. 28.

28 Por. W. Półtawska, *By rodzina była Bogiem silna*, Częstochowa 2005, s. 22.

29 W. Półtawska, *By rodzina była Bogiem silna*, s. 23.

składa się: zapewnienie bezpieczeństwa członkom rodziny, przygotowanie dzieci do życia, wspólne spędzanie czasu, udzielanie wsparcia emocjonalnego, a także, co znamienne, ognisko domowe. Jednocześnie współcześni ojcowie coraz częściej mówią, że doznają porażki wychowawczej. Jako przyczyny najczęściej wskazują brak kontaktu z dzieckiem (prawie połowa badanych) oraz brak dyscypliny. Jedynie niewielki procent badanych dostrzega jako problem brak cierpliwości oraz trudności w godzeniu pracy z obowiązkami rodzicielskimi³⁰.

Współcześnie mówi się o kryzysie ojcostwa i kryzysie męskości, który dotyka także katolików³¹. Powołaniem ojca jest uczestniczenie w przekazywaniu życia, ochronie go, obronie, troszczeniu się o byt materialny, będąc przy tym odpowiednią pomocą dla żony i matki swoich dzieci. Zachowując taką postawę, mężczyzna jako ojciec będzie godny szacunku zastrzeżonego IV przykazaniem: „Czcij ojca i matkę swoją” oraz zrealizuje ojcowską misję. Papież Franciszek w *Liście apostołskim o św. Józefie* napisał, że:

każde dziecko zawsze przynosi ze sobą tajemnicę, zupełną nowość, która może być ujawniona tylko z pomocą ojca, który szanuje jego wolność. Ojca, który jest świadomy, że zrealizuje swoją funkcję wychowawczą i że w pełni przeżyje swoje ojcostwo tylko wówczas, gdy stanie się „bezużyteczny”³².

Zatem wychowawcza rola ojca względem swoich dzieci jest niezastąpiona, albowiem – jak się okazuje – rzutuje ona na ich przyszłość. Należy przyjrzeć się temu bliżej.

Otóż na początek niech zostanie przytoczona relacja: ojciec – córka. Pragnienie bycia piękną jest szlachetnym i w pełni uzasadnionym pragnieniem kobiet. Córka nie może być przez ojca milcząco odrzucana. To zadaje ranę jej sercu i w przyszłości może spowodować, że będzie ona szukać dowartościowania poprzez chęć zwrócenia uwagi na siebie za wszelką cenę. Jak zauważyła Wanda Półtawska, dziś skutki braku ojca są u dziewcząt zdecydowanie widoczne: nocne przechadzki z chłopakami i ich krzyki na ulicy, niekiedy także nad ranem, czy upojenie używkami, zwłaszcza w okresie dojrzewania.

30 Por. A. Trojszczak, *Co drugi mężczyzna uważa, że dzisiaj trudniej być ojcem niż kiedyś*, „Biuletyn Fundacji im. Świętych Cyryla i Metodego” 2008 nr 5, s. 4.

31 Por. J. Craig, *Jak stać się mężczyzną*, Kraków 2020, s. 16.

32 Franciszek, *List apostołski „Ojcowskim sercem” wraz z dekretem o odpustach*, 8 grudnia 2020 r., nr 6, Kraków 2021.

Pojawia się także pragnienie oddania swojego ciała, aby w ten sposób poczuć się zauważoną i mieć powodzenie³³. Brak kontaktu dziewczyny z rodzicami, a zwłaszcza z ojcem, doprowadza ją do potrzeby odnalezienia kogoś, kto da jej poczucie dowartościowania³⁴.

Moc ranienia i błogosławienia, jaką ma ojciec, jest tak samo znacząca dla synów. Przy tym zagadnieniu należy zatrzymać się nieco dłużej ze względu na temat niniejszego artykułu. John Eldredge w książce *Dziki serce. Tęsknoty męskiej duszy* stwierdził, że ojciec musi nauczyć syna trzech podstawowych rzeczy. Po pierwsze: stoczyć walkę – jak Chrystus na pustyni, gdy kusi go szatan, aby kiedyś mógł przeciwstawić się trudom, które pojawią się na jego drodze. W ten oto sposób ukształtuje on w sobie cnotę męstwa. Po drugie: syn ze swoim ojcem ma przeżyć przygodę, która nieraz wymaga próby i odwagi. I po trzecie: „uratować Piękną”, gdyż nic tak nie dodaje odwagi mężczyźnie, jak kobieta, którą on kocha. „No bo gdzie byłby Robin Hood bez Marion, a król Artur bez swej Ginewry?”³⁵ – zapytał autor książki. Realizując te trzy zadania, młody mężczyzna uczy się szanować w przyszłości swoją żonę. Takie jest zadanie ojca wobec syna. Tymczasem brak kontaktu doprowadza syna w dobie współczesności między innymi do osiągnięcia nieprawidłowej integracji, przeżywania swojej płciowości konfliktowo, utrudnieniem, a niekiedy wręcz uniemożliwieniem sterowania reakcjami aktywności seksualnej³⁶. Ponadto, jak twierdzą terapeuci, sytuacje takie jak: brak dobrego kontaktu ojca z synem, słaby ojciec, nieobecny albo niespełniający swojej roli mogą prowadzić potomka nawet do skłonności homoseksualnych. Także tęsknota za syna za ojcem popycha chłopaka do odnalezienia rodzica w innych mężczyznach³⁷.

Męskość nie jest czymś, co przychodzi z wiekiem. Jeśli młodych chłopców nic nie łączy z tradycjami mężczyzn starszych pokoleń, ich męskość może nigdy się nie rozwinąć. Jeśli ojciec dla młodego chłopca był nieobecny, wcześniej zmarł lub przez większość czasu go ignorował, to miało to na niego duży wpływ³⁸. W jego życiu powstała luka, która czeka na wypełnienie. Gdy nie czuje się przez ojca kochany i szanowany, trudno mu szanować samego siebie. Jeżeli go nienawidzi, to

33 Por. W. Póltawska, *Genealogia divina*, Częstochowa 2018, s. 55.

34 Por. W. Póltawska, *Eros et Iuventus!*, s. 43.

35 J. Eldredge, *Dziki serce. Tęsknoty męskiej duszy*, Poznań 2003, s. 14–17.

36 Por. W. Póltawska, *Eros et Iuventus!*, s. 33.

37 Por. D. Oko, *To jest walka o dusze Narodu*, w: *Dyktatura gender*, s. 103.

38 Por. D. Kornas-Biela, *Męskość, ojcostwo – kryzys i wyzwanie*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 107.

możliwe, że w duchu znienawidzi także siebie. Młodemu chłopcu bardzo trudno będzie stać się spełnionym i szczęśliwym mężczyzną, jeśli ojcowska rana wciąż w nim krwawi³⁹. Z czasem może on dojść do przekonania, że męskość oznacza z jednej strony siłę fizyczną, która może dać mu przewagę, a z drugiej – zdolność do działania „męskiego”, rozumianego jako działanie seksualne będące sprawdzianem bycia mężczyzną. Ponieważ jest to związane z przyjemnością, a dla mężczyzny nie przynosi żadnych dalszych skutków i konsekwencji, bardzo łatwo o postawę hedonistyczną, w której to działanie jest traktowane jako źródło łatwej do zdobycia przyjemności. Z takiego postępowania rodzi się swego rodzaju patologia społeczna, czyli poszukiwanie orgazmu w różnych nienaturalnych układach – wszystko w imię tej męskości⁴⁰.

Skąd bierze się taka postawa? Otóż odpowiedź na to pytanie można odnaleźć między innymi w rzeczywistości, którą nazywa się „panseksualizmem” i „pornification”. Ppanseksualizm to przeniknięcie kultury i mediów treściami erotycznymi, natomiast terminem „pornification” określa się nasycenie społeczeństwa lub określonych aspektów jego funkcjonowania wizerunkami, językiem i postawami kojarzonymi z pornografią⁴¹. Rewolucja seksualna zapoczątkowana w latach 60. XX wieku zmieniła obyczajowość w sferze seksualnej, a akt seksualny został wyprowadzony poza małżeństwo⁴². Dlatego w świadomości wielu ludzi przestał być znakiem miłości, a stał się formą zabawy. Ponadto postmodernizm głosi brak prawdy obiektywnej i relatywizm moralny⁴³. Skoro brakuje stałych i niezmiennych kryteriów oceny tego, co jest dobre, a co złe, każdy człowiek może czynić w zakresie seksualności wszystko to, na co ma ochotę. Ponadto media, nakierowane między innymi na zyski, ukazują nieprawdziwy obraz seksualności lub kult sylwetki (np. filmy nadawane nie tylko dla dorosłych, internet, kreskówki, prasa młodzieżowa). Amerykańskie badania potwierdziły, że częste oglądanie programów zawierających erotykę sprzyja wcześniejszej inicjacji seksualnej i innym czynnościom seksualnym⁴⁴. Wpływ mediów jest tak wielki, że nawet drobna zmiana dotycząca seksualnej treści oglądanych

39 Por. S. Biddulph, *Męskość. Nowe spojrzenie*, s. 35.

40 Por. W. Póltawska, *Przed nami miłość*, Częstochowa 2001, s. 31–32.

41 Por. K. Waszyńska, M. Zielona-Jenek, *Zjawisko seksualizacji jako wyzwanie dla współczesnej edukacji*, „Studia Edukacyjne” 2016 nr 39, s. 356, <https://doi.org/10.14746/se.2016.38.20>.

42 Por. W. Roszkowski, *Historia i terażniejszość 1945–1979. Podręcznik dla liceów i techników*, Kraków 2022, s. 225, 350.

43 Por. R. Krupa, *Problem erotyzacji młodzieży*, „Cywilizacja” 2006 nr 18, s. 131.

44 Por. R. Krupa, *Problem erotyzacji młodzieży*, s. 131–132.

programów może w znaczący sposób zmienić zachowania. Konsekwencje seksualizacji, o których napisała Paulina Trojanowska w artykule *Seksualizacja dzieci i młodzieży – przyczyny, przejawy, konsekwencje i propozycje przeciwdziałania*, oddziałują na dorosłe kobiety, mężczyzn i całe społeczeństwo⁴⁵. Dzieje się to między innymi poprzez telewizję, teledyski, teksty piosenek, filmy, kreskówki i animacje, czasopisma, media sportowe, gry komputerowe, internet, reklamę, produkty takie jak lalki, ubrania oraz kosmetyki⁴⁶.

Pornografia i cała machina panseksualizmu to jeden z najgroźniejszych wirusów niszczących męskość. Żyjemy w dobie powszechnej i bardzo łatwej dostępności do treści erotycznych i pornograficznych. Wspomniana wcześniej erotyzacja przestrzeni publicznej w postaci ogromnej liczby obrazów i podtekstów seksualnych w reklamach, filmach, w modzie, w zachowaniu niektórych celebrytów i w prasie sprawia, że przegrana mężczyzn najczęściej ma miejsce na tej płaszczyźnie. Stąd z jej negatywnymi konsekwencjami musi on się zmierzyć, a są nimi: uzależnienie od pornografii, uczucie niemożności odsunięcia od siebie erotycznych obrazów i doznań, samogwałt, kontakty z kobietami, nawet odpłatnie świadczącymi „usługi seksualne”. To uzależnienie niszczy relacje małżeńskie oraz życie rodzinne. Pornografia oglądana przez mężów jest przez kobiety traktowana jak zdrada. Ponadto odczuwają one, że mąż nie potrafi popatrzeć na nie jako na osobę, lecz widzi w nich przedmiot służący zaspokajaniu swoich żądz i pragnień. Mężczyzna poprzez te działania zostaje niejako zaprogramowany na seks⁴⁷.

W programie telewizyjnym „Pytanie na Śniadanie”, w odcinku emitowanym przez TVP 2 19 grudnia 2020 roku, prowadzący ramówkę Katarzyna Cichopek i Maciej Kurzajewski oraz zaproszeni goście: psycholog Maria Rotkiel, seksuolog Wojciech Oronowicz-Jaśkowiak i uzależniony kiedyś od pornografii Emil Mikulski nadmienili, że od początku 2020 roku popularność stron i serwisów pornograficznych znacząco wzrosła. Głównym tematem rozmowy było pytanie: „Jak uporać się z problemem pornografii w związku oraz dlaczego to uzależnia?”. Obecna w studiu Maria Rotkiel, która pracuje z parami uzależnionymi od stron erotycznych stwierdziła, że w związku ta osoba, której partner sięga po pornografię, ma poczucie zdrady, gdyż w ich intymną sferę są

45 Por. P. Trojanowska, *Seksualizacja dzieci i młodzieży – przyczyny, przejawy, konsekwencje i propozycje przeciwdziałania*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 13 (2014) nr 2, s. 70.

46 Por. P. Trojanowska, *Seksualizacja dzieci i młodzieży...*, s. 63.

47 Por. M. Guzewicz, *Jezus wzorem i źródłem mocy dla mężczyzny...*, s. 102–108.

wpuszczane obce osoby. Ponadto „zdradzana” strona czuje się nieatrakcyjna i okradana z czasu, który mogliby wspólnie spędzać, cierpi z tego powodu, odczuwa niepokój, lęk i utratę bliskiej osoby. Następuje napięcie w relacji oraz zanik dialogu i partnerskiej rozmowy⁴⁸.

Kolejnym czynnikiem szczególnie niszczącym męską, a zarazem ojcowską, tożsamość jest *mentalność antykoncepcyjna*. Jest ona zwrócona nie tylko przeciw zdrowiu kobiety, lecz przede wszystkim także przeciw kobiecości, męskości i wzajemnym więziom łączących osoby odmiennej płci⁴⁹. Społeczeństwo, które akceptuje antykoncepcję, akceptuje brak odpowiedzialności mężczyzny za skutki współżycia seksualnego. Odpowiedzialność osób zaangażowanych w intymne zbliżenie zostaje wtedy przerzucona na techniczne środki, a w razie niepowodzenia – mężczyzna nie poczuwa się do konieczności opieki nad „nieplanowaną ciążą”, tylko po raz wtóry przerzuca tę odpowiedzialność poza siebie, czyli na kobietę. Mężczyzna pozbawiony odpowiedzialności za relacje seksualne przenosi tę postawę również na inne dziedziny życia. Mentalność antykoncepcyjna komunikuje mężczyźnie, że jego płodność jest niebezpieczna i poprzez użycie prezerwatywy musi się przed nią chronić tak jak przed zarażeniem wirusem HIV. W konsekwencji jego płodności kobieta może zostać „zainfekowana chorobą” zwaną ciążą. Jedynym „lekarstwem” zapobiegającym rozwojowi tej „choroby” jest jej chirurgiczne przerwanie zwane aborcją. Antykoncepcja staje się wyrazem wrogości do nasienia męskiego, do posiadanej przez niego „mocy sprawczej” i życiowego potencjału, do tego, co stanowi męczyznę i jego dziedzictwo, a co mógłby przekazać oraz pomnożyć w dziecku. Antykoncepcja komunikuje mężczyźnie, że jest akceptowany pod warunkiem ubezpłodnienia, a jeśli tego sam nie zagwarantuje, wtedy kobieta sięga po antykoncepcję. Taka częściowa i warunkowa akceptacja zaburza zarówno swój obraz i szacunek siebie, jak i wzajemne relacje. Antykoncepcja niesie ze sobą jeszcze jedno niebezpieczeństwo. Mężczyzna nie ma możliwości zostać ojcem bez zgody kobiety⁵⁰. Antykoncepcja, jako metoda wykorzystywania pożądlivosti pojawiającej się u mężczyzny, powoduje opaczne rozumienie

48 „Pytanie na Śniadanie”, *Coraz więcej osób korzysta ze stron erotycznych*, <https://pytanie-nasniadanie.tvp.pl/51405630/coraz-wiecej-osob-korzysta-ze-stron-erotycznych> (19.12.2020).

49 Por. D. Kornas-Biela, *Męskość, ojcostwo – kryzys i wyzwanie*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 116.

50 Por. D. Kornas-Biela, *Męskość, ojcostwo...*, s. 117; T. Samołyk, *Seks bez antykoncepcji i NPR nie taki straszny? O mitach na temat seksu rozmawiam z Magdą Kleczyńską*, <https://www.youtube.com/watch?v=ytsNnNv2vWwM> (2.12.2022).

istoty męskości⁵¹, a to z kolei niesie za sobą zgubne rozwiązania. Tak na ten temat napisał papież Paweł VI w encyklice *Humanae vitae*:

mężczyźni, przyzwyczajwszy się do stosowania praktyk antykoncepcyjnych, ztratą szacunek dla kobiet i lekceważąc ich psychofizyczną równowagę, sprowadzą je do roli narzędzia, służącego zaspokajaniu swojej egoistycznej żądzy, a w konsekwencji przestaną je uważać za godne szacunku i miłości towarzyszki życia⁵².

Jak ważne są zagadnienia te oraz ich konsekwencje pokazują kolejne sytuacje, którym musi czoła stawić mężczyzna żyjący w epoce ponowoczesności. W wyniku przeprowadzanych terapii okazało się, że mężczyźni skrywają w sobie problemy, które są dla nich swoistym tabu. Marcin Grudzień⁵³ wymienił następujące problemy poruszane w trakcie terapii mężczyzn:

1. Nieustające poczucie, że mężczyzna powinien być sprawczy i samodzielny i jeśli ma problem, to nie potrzebuje pomocy, gdyż poradzi on sobie z nim sam lub wybiega go na siłowni.
2. Stereotyp, że naraża się na śmieszność wśród przyjaciół, że ma w ogóle jakieś problemy i nie należy o nich mówić w męskim gronie.
3. Brak dobrych relacji ze starszym mężczyzną w okresie wchodzenia w dorosłe życie, stąd brak wiedzy na temat, jak wychowywać swoje dzieci. Dlatego pojawia się bezradność, a nawet ich nieobecność w procesie wychowania młodego pokolenia.
4. Sprzeczne sygnały i oczekiwania ze strony kobiet, które chcą jednocześnie mężczyzny czułego i barbarzyńcy w jednym.
5. Obarczanie wszystkich dookoła odpowiedzialnością za swoje problemy, co powoduje brak kontaktu ze sobą i odwagi na zdobycie się na zmiany.
6. Sytuacja rywalizacji i przekory „przecież ja wiem lepiej” oraz przekonanie, że „facet przed facetem nie będzie płakał”.
7. Brak decyzyjności, bierność, ucieczka od działania⁵⁴.

51 Por. M. Guzewicz, *Jezus wzorem i źródłem mocy dla mężczyzny...*, s. 96.

52 Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae*, nr 17.

53 Socjolog, psychoterapeuta, wykładowca akademicki w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Badacz męskich ruchów społecznych, aktywny uczestnik męskich grup wsparcia. Realizuje projekty edukacyjne w ramach Kooperatywy Trenerskiej, Redaktor naczelny portalu Masculinum.pl. Por. *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, s. 375–376.

54 Por. M. Grudzień, *Mężczyzna na kozetce*, w: B. Szwarz, *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, s. 379–399.

Próba szukania rozwiązań zażegnania kryzysu męskości

Wiele jest teorii na temat „kryzysu męskości” i jego przyczyn, ale bardzo niewiele mówi się o tym, co zrobić, żeby go zażegnać. Zbyt często dużo prostsze wydaje się określenie zbioru „męskich” cech niż wskazanie drogi albo stylu życia, dzięki którym byłyby one osiągalne. Jeśli chcemy, by okres dojrzewania, który jest kluczowy dla budowania tożsamości, był czasem formowania chłopców w mężczyzn pełnych cnót i wartości, należy lepiej zrozumieć, na czym polega przejście od chłopięctwa do męskości. Aby zdefiniować męskość i wzywać mężczyzn do dojrzałości, trzeba poznać etapy, przez które należy przejść⁵⁵. Dlatego warto w tym miejscu przywołać artykuł Ewy Smółki: *Ochronić przed stereotypem, czyli kilka uwag o wychowaniu chłopców*. Autorka za Danem Kindlonem oraz Michaeliem Thompsonem podała siedem porad dla wszystkich, którzy pracują z chłopcami:

1. Należy pozwolić chłopcom na prowadzenie życia wewnętrznego, a próbować pełną gamę emocji i pomagać w opanowaniu słownictwa służącego do nazywania uczuć, aby chłopcy mogli lepiej zrozumieć samych siebie i skuteczniej porozumiewać się z innymi.
2. Należy rozpoznać i zaakceptować wysoki poziom aktywności u chłopców i znaleźć dla nich bezpieczne miejsca, w których mogliby tę aktywność uzewnętrzniać.
3. Należy rozmawiać z chłopcami w ich języku – szanując dumę i chęć okazania się mężczyzną. Warto być bezpośrednim: zasięgać ich opinii i prosić o pomoc w rozwiązywaniu problemów.
4. Należy uczyć chłopców, że odwaga emocjonalna jest w pełni odwagą, że ten rodzaj odwagi i empatia są źródłami prawdziwej siły w życiu.
5. Należy stosować dyscyplinę, aby formować charakter i sumienie, a nie by zyskiwać wrogów.
6. Należy dostarczać chłopcom wzorów więzi emocjonalnych w życiu mężczyzny.
7. Należy przekonywać, że istnieje wiele sposobów bycia mężczyzną. Ważne jest, by wspierać ich w dążeniu do ujawnienia całego bogactwa życia emocjonalnego i duchowego na przekór panującym stereotypom⁵⁶.

⁵⁵ Por. J. Craig, *Jak stać się mężczyzną*, s. 15.

⁵⁶ Por. E. Smółka, *Ochronić przed stereotypem, czyli kilka uwag o wychowaniu chłopców*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 99–101.

Zdarza się, że mężczyzna tkwi w przekonaniu, że musi być bezwzględnie silny, niedostępny, twardy i niewzruszony. Zakłada więc maski, choć w głębi duszy coraz bardziej rozsypuje się z powodu upokarzającego życia w ciągłym fałszu. Takie rozwiązanie nigdy nie niesie za sobą nic dobrego – co potwierdził Szymon Grzelak, psycholog. Momenty uznania własnej słabości to klucz do tego, żeby pójść do przodu w rozwoju męskiej tożsamości⁵⁷.

Wanda Półtawska, pytana przez jednego z rodziców o to, w jaki sposób towarzyszyć synowi w rozbudzaniu jego męskiej postawy, zwróciła uwagę na styl. Zaproponowała dla chłopców męskie zajęcia, takie jak: kurs wspinaczki wysokogórskiej, zajęcia, które wymagają odwagi i wysiłku – „pozwoleń nosić ciężary, kopać dołki, uczyć, że mają nosić plecaki za dziewczynki”⁵⁸. Oprócz aspektu psychologicznego i społecznego rozbudzania męskiej tożsamości u chłopców warto także zwrócić uwagę na wymiar religijny. Proces ten to także czas ukierunkowania na Boga. Badania przeprowadzone wśród dorosłych mężczyzn wykazują, że jedną z najbardziej wzruszających i budujących ich męską tożsamość scen z dzieciństwa, był widok ich ojca klęczącego na modlitwie. Ojca silnego, mądrego, dojrzałego, który jednak uznawał wyższość i wszechmoc Boga. Takie świadectwo staje się najbardziej poruszającym doświadczeniem żywej wiary rodziców, jakie mały chłopiec zapamięta na całe życie⁵⁹.

Jan Paweł II w przytoczonej wcześniej adhortacji *Familiaris consortio* napisał:

tylko modląc się wspólnie z dziećmi, wypełniając swoje królewskie kapłaństwo, ojciec i matka zstępują w głąb dzieci pozostawiając ślady, których nie zdołają zatrzeć późniejsze wydarzenia życiowe⁶⁰.

Jako młody student Karol Wojtyła nigdy nie mówił ze swoim ojcem o powołaniu kapłańskim, ale przykład klęczącego taty był dla niego, jak mówił po latach już jako papież, „pierwszym domowym seminarium”⁶¹. W swojej książce *Dar i Tajemnica* dał świadectwo o swoim ojcu:

57 Por. M. Nykiel, *Pułapka gender*, s. 278.

58 W. Półtawska, *Uczcie się kochać*, Częstochowa 2015, s. 170.

59 Por. A. Jeż, *List pasterski na I Niedzielę Adwentu 2020 roku*.

60 Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, nr 60.

61 G. Polak, *Jan Paweł II. Historie męskich przyjaźni*, Warszawa 2011, s. 15.

Mogłem na co dzień obserwować jego życie, które było życiem surowym. Z zawodu był wojskowym, a kiedy owdowiał, stało się ono jeszcze bardziej życiem ciągłej modlitwy. Nieraz zdarzało mi się budzić w nocy i wtedy zastawałem mego Ojca na kolanach, tak jak na kolanach widywałem go zawsze w kościele parafialnym⁶².

O tym, jak niezastąpiona jest rola ojca, który dla swoich dzieci jest „nauczycielem modlitwy”, świadczą następujące dane:

- Kiedy ojciec poważnie traktuje swoją wiarę, prawdopodobieństwo, że jego dzieci będą osobami głęboko wierzącymi, wynosi 75 procent. Ale jeżeli tylko matka jest osobą wierzącą, to prawdopodobieństwo radykalnie spada do 15 procent⁶³.
- Kiedy matka nawraca się na wiarę w Chrystusa, jej rodzina podąża za nią w 17 procentach przypadków. Kiedy natomiast na wiarę w Chrystusa nawraca się ojciec, reszta rodziny przychodzi za nim w 93 procentach przypadków⁶⁴.

Nie ulega zatem wątpliwości, że każdy mężczyzna powinien stawać się na wzór Jezusa Chrystusa. A dojrzały mężczyzna – na wzór Jezusa – to ktoś mądry i bogaty w uczucia, a jednocześnie zdolny do tego, by kochać zawsze, w każdej sytuacji i za każdą cenę. To ktoś, kto jest nieugięty w trosce o swoich bliskich i kto ma synowską więź z Ojcem, który jest w niebie. To także ktoś, kto z szacunkiem odnosi się do własnych rodziców, nawet jeśli przeżywają kryzys. Dojrzały mężczyzna i ojciec na wzór Jezusa potrafi wyrażać swoją miłość do bliskich w sposób widzialny: poprzez fizyczną obecność, ofiarną pracowitość i czystą czułość. Nikogo nie krzywdzi, ale też nie pozwala skrzywdzić siebie⁶⁵. Wzór ojcostwa może odnaleźć w świętych, a szczególnie w św. Józefie. Mężczyzna może odnaleźć w pokornym cieśli z Nazaretu wzór męstwa pełnego nadziei⁶⁶ oraz twórczej odwagi, która każdy problem może przekształcić w szansę⁶⁷.

62 Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica*, Kraków 2005, s. 22.

63 Por. S. Weber, *Wrażliwy wojownik*, Warszawa 2007, s. 171.

64 Por. D. Murrow, *Mężczyźni nienawidzą chodzić do kościoła*, Poznań 2007, s. 93.

65 Por. M. Dziewiecki, *Mężczyzna i miłość*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2010/Przewodnik-Katolicki-11-2010/Wiara-i-Kosciol/Mezczyzna-i-milosc> (24.10.2022).

66 Por. Franciszek, *List apostołski „Ojcowskim sercem”...*, nr 4.

67 Por. Franciszek, *List apostołski „Ojcowskim sercem”...*, nr 5.

Zakończenie

Ukształtowana po drugiej połowie XX wieku, po epoce modernizmu i nowoczesności, ponowoczesność, oprócz pozytywnych stron stanowi jednak zagrożenie dla miłości, gdyż promuje konsumeryzm, hedonizm, globalizację, egotyzm oraz narcyzm. Podjęcie analiz problematyki kryzysu męskości w ponowoczesności jest w tym przypadku bardzo istotne i potrzebne. Niniejszy artykuł miał na celu ukazanie niektórych problemów, z którymi boryka się dzisiejszy mężczyzna i ojciec, podjęto więc próbę szukania odpowiedzi, jak kształtować męską tożsamość, oraz przytoczono cenną literaturę przedmiotu. Nie sposób było pominąć aspektu religijnego w formacji męskiej tożsamości. Jak się okazuje, ma ona istotny wpływ na rozwój i umocnienie ducha mężczyzny, ponieważ atak na jego autorytet jest dziś przeprowadzany na wszystkich możliwych płaszczyznach.

Bibliografia

- Barbaro B., *O sztuce życia i miłości*, w: *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, red. B. Szwarz, Warszawa 2020.
- Benedykt XVI, *Kto broni Boga, ten broni człowieka. Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z kardynałami, pracownikami Kurii Rzymskiej i Gubernatoriatu, dnia 21 grudnia 2012 r.*, w: *Dyktatura gender*, red. L. Sosnowski, Kraków 2014, s. 76–77.
- Biddulph S., *Męskość. Nowe spojrzenie*, Poznań 2020.
- Craig J., *Jak stać się mężczyzną*, Kraków 2020.
- Dziewiecki M., *Mężczyzna i miłość*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2010/Przewodnik-Katolicki-11-2010/Wiara-i-Kosciol/Mezczyzna-i-milosc> (24.10.2022).
- Dziewiecki M., *Ponowoczesność – Człowiek – Wychowanie*, https://opoka.org.pl/biblioteka/I/ID/ponowoczesnosc_wychowanie.html (20.11.2020).
- Dyktatura gender*, red. L. Sosnowski, Kraków 2014.
- Eldredge J., *Dziki serce. Tęsknoty męskiej duszy*, Poznań 2003.
- Franciszek, *List apostołski „Ojcowskim sercem” wraz z dekretem o odpustach, 8 grudnia 2020 r.*, Kraków 2021.
- Franciszek, *Piękno chrześcijańskiej rodziny. Przemówienie do członków Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II, 27 października 2016 r.*, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie (2016) nr 11, s. 33–35.

- Franciszek, *Św. Józef i jego misja opiekuna*, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie (2014) nr 3–4, s. 48–49.
- Franciszek, *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życia. Audycja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny, 25 października 2013 r.*, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie (2013) nr 12, s. 27–29.
- Gender. *Cywilizacja śmierci*, KROS–PRO, Warszawa 2013.
- Grudzień M., *Mężczyzna na kozetce*, w: *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, red. B. Szwarc, Warszawa 2020.
- Guzewicz M., *Jezus wzorem i źródłem mocy dla mężczyzny*, Kraków 2015.
- Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica*, Kraków 2005.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*.
- Jeż A., *List pasterski na I Niedzielę Adwentu 2020 roku*.
- Kornas-Biela D., *Męskość, ojcostwo – kryzys i wyzwanie*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 103–120.
- Krupa R., *Problem erotyzacji młodzieży*, „Cywilizacja” 2006 nr 18, s. 129–143.
- Kuby G., *Dzieci jako eksperyment seksualny*, w: *Dyktatura gender*, red. L. Sosnowski, Kraków 2014.
- Matlak M., *Kryzys męskości na przykładach wybranych postaci prezentowanych w polskich mediach*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne” 2011 nr 2, s. 61–75.
- Mazur P., *Mężczyzna – jakiej płci?*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 40–48.
- Murrow D., *Mężczyźni nienawidzą chodzić do kościoła*, Poznań 2007.
- Nasiłowska A., *Mężczyzna ponowoczesny*, „Teksty Drugie” 2015 nr 2, s. 6–9.
- Nykiel M., *Pułapka gender. Karły kontra Orły. Wojna cywilizacji*, Kraków 2014.
- Oko D., *To jest walka o dusze Narodu*, w: *Dyktatura gender*, red. L. Sosnowski, Kraków 2014.
- Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae*.
- Polak G., *Jan Paweł II. Historie męskich przyjaźni*, Warszawa 2011.
- Póltawska W., *By rodzina była Bogiem silna*, Częstochowa 2005.
- Póltawska W., *Eros et Iuventus!*, Częstochowa 2009.
- Póltawska W., *Genealogia divina*, Częstochowa 2018.
- Póltawska W., *Przed nami miłość*, Częstochowa 2001.
- Póltawska W., *Uczcie się kochać*, Częstochowa 2015.
- „Pytanie na Śniadanie”, *Coraz więcej osób korzysta ze stron erotycznych*, <https://pytanienasniadanie.tvp.pl/51405630/coraz-wiecej-osob-korzysta-ze-stron-erotycznych> (19.12.2020).

- Roszkowski R., *Historia i terażniejszość 1945–1979. Podręcznik dla liceów i techników*, Kraków 2022.
- Samoyłk T., *Seks bez antykoncepcji i NPR nie taki straszny? O mitach na temat seksu rozmawiam z Magdą Kleczyńską*, <https://www.youtube.com/watch?v=ytsNn-Nv2VWM> (02.12.2022).
- Scruton R., *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*, tłum. T. Kuniński, Kraków 2009.
- Smołka E., *Ochronić przed stereotypem, czyli kilka uwag o wychowaniu chłopców*, „Cywilizacja” 2006 nr 17, s. 92–101.
- Stępień B., Szymański A., *Rozmowy męsko-męskie. Czyli jak odnaleźć w sobie prawdziwego mężczyznę*, Gliwice 2017.
- Szwarc B., *Być mężczyzną. Co to dzisiaj znaczy?*, Warszawa 2020.
- Trojanowska P., *Seksualizacja dzieci i młodzieży – przyczyny, przejawy, konsekwencje i propozycje przeciwdziałania*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 13 (2014) nr 2, s. 55–78.
- Trojszczak A., *Co drugi mężczyzna uważa, że dzisiaj trudniej być ojcem niż kiedyś*, „Biuletyn Fundacji im. Świętych Cyryla i Metodego” 2008 nr 5, s. 4.
- Waszyńska K., Zielona-Jenek M., *Zjawisko seksualizacji jako wyzwanie dla współczesnej edukacji*, „Studia Edukacyjne” 2016 nr 39, s. 351–375, <https://doi.org/10.14746/se.2016.38.20>.
- Weber S., *Wrażliwy wojownik*, Warszawa 2007.

Abstrakt

Męskość wobec zagrożeń ponowoczesności

Ukształtowana po drugiej połowie XX wieku, po epoce modernizmu i nowoczesności, *ponowoczesność*, oprócz pozytywnych stron stanowi zagrożenie dla miłości, promując konsumeryzm, hedonizm, globalizację, egotyzm oraz narcyzm. Analiza problematyki kryzysu męskości w ponowoczesności jest w tym przypadku bardzo potrzebna. Nierzadko przytacza się kanony męskości skoncentrowane na wybranym wycinku rzeczywistości społecznej. Są to na przykład wzory przedstawiania mężczyzn w prasie, reklamie, filmach czy serialach, sposoby definiowania męskości w społecznościach LGBT czy gender. Mężczyzna staje przed kluczowymi pytaniami: Kim jestem? Jakie jest moje zadanie? Dzisiejszy mężczyzna boryka się z różnymi problemami, takimi jak: brak więzi z ojcem w dzieciństwie, ideologia

gender, mentalność antykonceptyjna, pornografia, panseksualizmem itp. Jak się okazuje, nie tylko psychoterapia, lecz także aspekt religijny ma istotny wpływ na rozwój i umocnienie ducha mężczyzny.

Słowa kluczowe: antykoncepcja, gender, mężczyzna, męskość, ojciec, ponowoczesność

Abstract

Masculinity in the face of the threats of postmodernity

Formed after the second half of the twentieth century, after the era of modernism and modernity, postmodernity, in addition to its positive sides, is a threat to love by promoting consumerism, hedonism, globalization, egotism and narcissism. In this case, it is necessary to analyse the issue of the crisis of masculinity in postmodernity. Canons of masculinity focused on a selected segment of social reality are often cited. These are, for example, patterns of presenting men in the press, advertising, films or TV series, ways of defining masculinity in LGBT communities or gender. Men are faced with the key question: Who am I? What is my task? Today's men struggle with various problems, such as: the lack of a relationship with their fathers during childhood, gender ideology, contraceptive mentality, pornography, pansexuality, etc. As it turns out, not only psychotherapy, but also the religious aspect has a significant impact on the development and strengthening of a man's spirit.

Keywords: contraception, father, gender, man, masculinity, postmodernity